

«Збіраць пачнем зярно к зярняці...»

Іван САВЕРЧАНКА,
доктар філалагічных
наук

Янка Купала (Іван Дамінікавіч Луцэвіч; 1882–1942) – геніяльны беларускі паэт, апостал нацыі, непаўторны майстар мастацкага слова. Як выдатны літаратар Я. Купала сфарміраваўся пад дабратворным уплывам рускай і польскай класікі, невычэрпнай нацыянальнай фальклорнай традыцыі, спадчыны беларускіх пісьменнікаў XIX стагоддзя Ф. Багушэвіча і В. Дуніна-Марцінкевіча.

У сваёй творчасці Я. Купала акумуляваў спрадвечныя мары беларускага народа – сацыяльнае і палітычнае вызваленне, годнае развіццё ўласнай культуры, поўнае разняволенне духоўных і творчых магчымасцей асобы, належнае прызнанне Беларусі ў свеце.

Літаратурная спадчына Я. Купалы надзвычай багатая. Яна ўключае сацыяльную, эпічную, лірычную і інтымную паэзію, розныя віды драматургіі, каларытную публіцыстыку.

Я. Купала распачаў сваю творчасць як выразна сацыяльны паэт, аб чым яскрава сведчаць тры яго першыя зборнікі вершаў – «Жалейка» (1908), «Гуслія» (1910) і «Шляхам жыцця» (1913). Паэтычнае і духоўнае сталенне майстра слова суправаджалася інтэлектуальнай рэфлексіяй, асэнсаваннем уласнай творчай місіі. У вершы з красамоўнай назвай «Чаго б я хацеў» (1905) паэт выразна сфармуляваў сацыяльнае прызначэнне сваёй паэзіі – служыць беларускаму народу, абуджаць яго творчы патэнцыял, клікаць да пошуку лепшай долі:

*Дык жа знайце, чаго б я хацеў,
Аб чым думачкі толькі мае:
Каб мой люд маю песню запеў
І пазнаў, аб чым песня пяе! [1, с. 32].*

Я. Купала акрэсліў эстэтычныя дамінанты творчасці і абгрунтаваў выбар тэм для сваіх вершаваных твораў – адлюстраванне людскога гора, пакут абяздоленых сірот, няшчаснай долі працоўнага чалавека. У вершы «Не клянціце мяне...» (1906) ён адмаўляецца служыць чыстаму мастацтву і тлумачыць прычыны ўласнага творчага выбару:

*Не магу маску ўздзець,
Крывіць роднай душой,
Песні весела пець,
Калі смуцен брат мой [1, с. 33].*

У вершы «Вы кажаце» (1906) Я. Купала яшчэ больш канкрэтна акрэсліў уласны ідэйна-эстэтычны выбар і місію сваёй паэзіі – пець аб «долі народа», каб «вораг мучыцель» задрыжаў ад праўды слоў, а ў душы прыгнечанага народа нараджаліся светлыя мары аб волі, расло ўсведамленне чалавечай і нацыянальнай годнасці.

Паэтычны геній Я. Купалы і яго высокая інтэлектуальнасць выявіліся літаральна на пачатку творчага шляху. Ужо ў раннім вершы «Мая доля» (1904) паэт узняў фундаментальную тэму наканавання. Лірычны герой адчувае няўтульнасць і цяжар зямнога жыцця, яго нізкае сацыяльнае паходжанне прадвызначае цяжкі лёс, нясперпныя пакуты, незлічоныя жыццёвыя выпрабаванні. Герой знаходзіцца ў поўным адчаі, гатовы скончыць жыццё самагубствам, каб не трымаць бясконцых прыніжэнняў і здзекаў.

У вершы «Мужык» (1905) Я. Купала паэтычнымі сродкамі сцвярджае ключавую ідэю сацыяльнай філасофіі – неабходнасць шанавання правоў простага чалавека-працаўніка. Лірычны герой наракае на сваю няшчасную долю, скардзіцца на гаротны стан, непісьменнасць, штодзённую непасільную працу, пакуты ад хвароб, нястачу і паўгалоднае існаванне. Мастак выступае ў абарону годнасці чалавека незалежна ад яго сацыяльнага статусу: «*Ніколі, браткі, не забуду, // Што чалавек я, хоць мужык*» [1, с. 29]. На думку паэта-гуманіста, кожны чалавек варты шчаслівага жыцця, а знявага і здзекі – недапушчальныя. Я. Купала цвёрда верыць у светлую будучыню

для селяніна, якому родная зямелька дае моц і жыццёвую трываласць.

У вершаваным «Водкліку з 29 кастрычніка 1905 г. у Мінску» Я. Купала абараняе змаганне працоўных за сацыяльныя, эканамічныя і палітычныя правы. Паэт паказвае крыважэрнасць царскага самаўладдзя, прагу хцівага чынавенства татальна кантраляваць грамадства, трымаць народ у жабрацкім стане, ва ўсім абмяжоўваць асобу і смела крытыкуе грамадскія заганы. У вершы «І як тут не смяцца» (1906) ён выкрывае прагных капіталістаў, несумленных лекараў, ілжывых ксяндзоў і папоў, недалёкіх эканамікаў-круцяляў, ганарлівых шляхціцоў.

Выйсце з крызіснага стану, пазбаўленне ад сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту Я. Купала бачыў у рэвалюцыі, шырокім паўстанні народных мас. У вершы «Што ты спіш?» (1906) паэт паказаў бязлітаснае рабаванне працоўных людзей царскімі чыноўнікамі і царквой, заклікаў да адкрытага змагання з бяспраўем:

Дык прасніся ўжо,

Беларускі мужык!

Глянь! Усе устаюць,

Як свет божы вялік! [1, с. 37].

Зусім адкрыты пратэст Я. Купалы супраць царскага самаўладдзя прагучаў у вершы «Там» (1906). Паэт абгрунтоўвае пільную неабходнасць рэвалюцыйнага выступу, каб вызваліць родны край з няволі, адстаяць будучыню беларускага народа:

Паўстаньце, покуль цар звыродны

Крыві ўсяёй не высаў з вас!

Паўстаньце! Край ваш стогне родны,

Заве збаўляць, як зваў не раз [1, с. 39].

Я. Купала цвёрда верыў у светлую будучыню роднага краю, адраджэнне нацыі, заможнае жыццё чалавека працы. Аптымізмам напоўнены верш «Зашумеў лес

Фотопартрэт Янкі Купалы з яго аўтографам для кнігі «Шляхам жыцця». 1913 год

разгуканы» (1906). Паэт выказвае надзею і ўпэўненасць у хуткіх пераменах да лепшага.

Найважнейшая канцэптуальная і эстэтычная дамінанта творчасці Я. Купалы – нацыянальны ўздых, адраджэнне беларускай дзяржаўнасці. Найбольш выразна яна ўвасобілася ў вершы «Апекунам» (1909), у якім паэт гнеўна асуджае захопнікаў і каланізатараў усіх масцей, абурэцца іх норавамі і парадкамі: *Не вам, не вам! гасіць паходні, Што распаліў жывы народ! І праўда возьме верх нязводне: Такі ўжо сонца вечны ход [1, с. 127].*

Перашкоды і бар'еры на шляху высявання нацыянальнай свядомасці беларусаў выклікалі роспач і адчай у сэрцы паэта. Болей і гневам перапоўнены радкі яго верша «Гэй, капайце, далакопы...» (1910), у якім Я. Купала паказвае ганебнасць здрады беларушчыне.

Побач з інтэлектуальным і духоўным сталеннем паэта шліфавалася яго ўласна літаратурнае майстэрства. Найбольш яркі і значны ў мастацкім плане яго верш «Мая малітва» (1906). Гэта выдатны ўзор велічнай гімнічнай паэзіі. Усім сэрцам і душой паэт звяртаецца да зорак і яснага сонейка, да хмараў з грымотамі і ніў, каб яны злітасцівіліся над родным краем, спрыялі дабрабыту беларуса і шчасцю працоўнага чалавека.

Ідэя неабходнасці развіцця і ўдасканалення беларускай літаратурнай мовы выказана Я. Купалам у красамоўным вершы «Роднае слова» (1908). Паэт бачыць у мове найважнейшы чыннік нацыянальнай кансалідацыі, крыніцу эстэтычнага выхавання і натхнення. Ён адкрыта палемізуе з нядобразычліўцамі і праціўнікамі беларушчыны:

Свабоднае слова, ты, роднае слова!

Зайграй ты смялей, веселей!

Хоць гадзіны сыкаюць, кружацца совы,

Жывеш ты на хвалу людзей [2, т. 2, с. 35].

Патрыятычныя настроі Я. Купалы, шанаванне беларускай зямлі, апяванне прыгажосці роднага краю знайшлі непаўторнае ўвасабленне ў пейзажнай лірыцы, выдатных вершах «Вясна», «Лета», «Явар і каліна». Сапраўдным шэдэўрам Купалавай

ПРА АЎТАРА

САВЕРЧАНКА Іван Васільевіч.

Нарадзіўся ў 1962 годзе ў в. Малінаўка Касцюковіцкага раёна Магілёўскай вобласці. Скончыў Магілёўскі педагагічны інстытут (1983), аспірантуру Інстытута літаратуры АН БССР (1987). З 1988 года працуе ў Інстытуце літаратуры (цяпер Інстытут мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі) – вядучы навуковы супрацоўнік.

Доктар філалагічных навук (2001).

Аўтар больш як 150 публікацый па праблемах філалогіі і гісторыі, сярод якіх 7 манаграфій.

Сфера навуковых інтарэсаў: гісторыя беларускай літаратуры.

пейзажнай лірыкі з'яўляецца верш «Лес» (1908–1910). Для паэта лес – увасабленне касмічнай гармоніі, утульнае месца для душэўнага супакаення і эстэтычнай наса-лады.

Я. Купалу надзвычай цікавіў свет па-чучыяў, перажыванні асобы. Каханне, паводле паэта, – праява найвышэйшага духоўнага ўздыму чалавека, выяўленне яго глыбіннай сутнасці, прыроды і місіі на зямлі. Я. Купала стварыў выдатныя ўзоры інтымнай лірыкі. Верш «У зялёным садочку» (1905) паказвае сум закаханага юнака, які перажывае з-за вымушанага рас-стання з дзяўчынай.

Трагічны аспект кахання ўзмацняецца ў вершы «Не глядзі» (1906). Лірычны герой закаханы ў прыгожую дзяўчыну, але яна не адказвае ўзаемнасцю, бо імкнецца да багацця, прагне «дукатаў, рублёў», хоча жыць у раскошы. Ад крыўды і болю кроў юнака закіпае, сэрца рвецца з грудзей, аднак ён мусіць падпарадкавацца несправядліваму лёсу і жорсткім абставінам. У вершы «Мая дзяўчына» (1910) Я. Купала апявае нябесную прыгажосць, ні з чым не параўнальную абаяльнасць беларускай дзяўчыны:

Кветка-лілія з крыніцы –

Шыйка гэтай чараўніцы;

Два букеты з незабудкі –

Маладыя яе грудкі [2, т. 2, с. 113–114].

Я. Купала – выдатны паэт-эпік, майстар шырокіх паэтычных абагульненняў. У першай паэме «Зімою» (1906) ён звяртаецца да сацыяльнай праблематыкі, паказвае трагічную наканаванасць лёсаў простых людзей. Сялянская дзяўчына Гануля ад ранняга дзяцінства спазнала цяжкую працу. Выгнаная з бацькоўскай хаты «цар-голадам», гераіня вымушана наймацца на службу ў панскі двор. Там яна пакахала хлопца Цімоха, але таго неўзабаве ўзялі ў салдаты. З дзіцём на руках яна пакідае панскі двор і ў сцюжу вяртаецца дадому. Ад стомы Ганна падае, засынае ў сумёце і замярзае. Згаладалыя ваўкі раздзіраюць цела маладой маці і акачанелага дзіцяці. Назаўтра людзі знаходзяць знявечаныя астанкі.

Імкненне селяніна абараніць уласную годнасць знайшло адлюстраванне на старонках паэмы «Нікому» (1906). Я. Купала выступае на баку сялянскага хлопца Тамаша, які сякерай забівае каханую дзяўчыну Алёну, каб толькі не аддаць яе на здзек

разбэшчанаму пану. Тамаш жорстка пакараны, яго ў кайданых высылаюць у Сібір, дзе ён памірае.

Экзістэнцыяльная канцэпцыя быцця прадстаўлена ў драматычнай паэме Я. Купалы «Адвечная песня» (1908). Паэт робіць несудыяльную выснову: для працоўнага чалавека жыццё на зямлі – невыноснае, трагічнае, пакутлівае. Так, калі дух героя дазнаецца пра пакуты дзяцей, ён ускліквае: «Раскрыйся нанова магіла: // Страшней цябе людзі і свет» [1, с. 409].

«Адвечная песня» – твор надзвычай ўмоўны і сімвалічны. Паэт карыстаецца абагульненымі вобразамі-сімваламі – Доля, Голад, Холад, Бяда. Ён разбурае мяжу паміж рэальным і ірэальным, жывым светам і замагільным існаваннем.

У рамантычнай паэме «Курган» (1910) Я. Купала ўславіў веліч народнага мастацтва, паказаў яго эстэтычную дасканаласць і магічнае ўздзеянне на ўсё жывое. Паводле канцэпцыі паэта, сапраўднае мастацтва валодае невымернай моцай, прыносіць усеагульную асалоду і шчасце: «Пад звод-песню жывучых

гусляравых струн // Для ўсіх папараць-кветка ўзьходзіць» [1, с. 351].

Паэтычнымі сродкамі Я. Купала пераканаўча даводзіў: сапраўднае мастацтва – вечнае, непадуладнае зямным уладам, яно падпарадкавана толькі законам сусвету і сугучнае жывой прыродзе: «Небу справу здае сэрца, думка мая, // Сонцу, зорам, арлам толькі роўна» [1, с. 352].

Паэма «На куццо» (1911), створаная цалкам у рамантычным ключы, уздымае праблему адраджэння беларускай нацыі. Уначы, на закінутым замчышчы, з'яўляюцца велічныя цені мінулага: паўстае дзівосны замак, у якім збіраюцца на балі князь і княжна з атачэннем. Тры княжацкія ганцы па чарзе падыходзяць да гаспадара і паведамляюць яму пра занятыя стан людзей, якія, аднак, неспатольна прагнуць сонца, песняў і славы. Князь уважліва выслухоўвае ганцоў і прамаўляе:

*Не ўмруць, не ўмруць ужо яны,
Раз хочуць сонца, славы, песні;*

Янка Купала
з жонкай
Уладзіславай
Французай. 1916 год

Заб'юць ім зычныя званы

Прабудным звонам напрудвесні [1, с. 360].

Слаўнае мінулае народа, дух продкаў, на думку Я. Купалы, павінны даць яму моц для стваральнай працы. Вуснамі князя-прывіду паэт заклікае абуджаць людзей да актыўнай дзейнасці, узбагачаць святлом ведаў, весці на змаганне за ўласную будучыню:

Гусямі, лукам і святлом

Будзіце, клічце і свяціце

І так спануйце іхнім сном,

Каб сон іх счэз і ўсталі жыці [1, с. 361].

Каб максімальна эмацыянальна ўздзейнічаць на чытача, паэт выкарыстоўвае ў творы архетыповыя, надзвычай каларытныя вобразы-сімвалы: «гуслі» – сімвал мастацтва, «лук» – зброя, «святло» – веды.

Сродкамі мастацкага слова Я. Купала імкнуўся ўславіць мінулае беларускага народа. У незавершанай паэме «Гарыслава» (1912) ён звяртаецца да вобраза слаўтай князёўны Рагнеды – дачкі першага полацкага князя Рагвалода, які паходзіў з «варагаў-русі» і княжыў на беларускіх землях у сівым X стагоддзі.

Сюжэтам для паэмы «Магіла льва» (1913) паслужылі старадаўняе народнае паданне пра паходжанне назвы горада Магілёва і легенда пра асілка Машэку. Галоўны герой твора Машэка кахае прыгажуню Наталку. Але жорсткі і акрутны пан зваблівае дзяўчыну ў палад. Машэка ідзе ў пушчу і пачынае помсціць усім без разбору, вылівае свой гнеў на «багатыроў» і нявінных сялян. Урэшце ён выкрадае каханую ад пана, але яна не жадае жыць з разбойнікам і кінжалам забівае Машэку ў сне.

У паэме «Магіла льва» арганічна пераплецена і знітавана велічнае з трагічным, рэальнае з фантастычным. Я. Купала выступае за пільную неабходнасць узнаўлення пракаветных легендаў і паданняў. Веданне мінулага, на думку паэта, павінна істотна паспрыяць адраджэнню беларускай нацыі. Паэт усхвалявана заклікае сучаснікаў:

Збіраць пачнем зярно к зярняці,

Былое ў думках ускрашаць,

Каб быт на новы лад пачаці

І сеўбу новую пачаць [2, т. 6, с. 91].

Паэма «Яна і Я» (1913) напісана Я. Купалам пад несумненным уздзеяннем біблейскай «Песні Песняў» цара Саламона. Паэт разважае пра галоўную місію мастака і творцы і прыходзіць да цвёрдай высновы: кожны талент павінен самааддана служыць

роднай краіне і народу. Лірычны герой паэмы Жаніх робіць усё дзеля шчасця сваёй Нявесты, якая з'яўляецца сімвалам любай Радзімы. Ён клянецца ёй у пажыццёвай вернасці: «*І будзеш век маёй ты гаспадыняй, // А я твой вечно буду гаспадар*» [1, с. 365]. Герой дапамагае сваёй абранніцы ва ўсіх яе справах – у хатняй гаспадарцы, на палатках, засявае раллю, даглядае пасевы, нарыхтоўвае сена. Вуснамі героя паэт абяцае праз вякі ахоўваць сваю абранніцу – Нявесту-Радзіму ад усялякіх нягодаў, клянецца адпомсціць за ўсе яе крыўды.

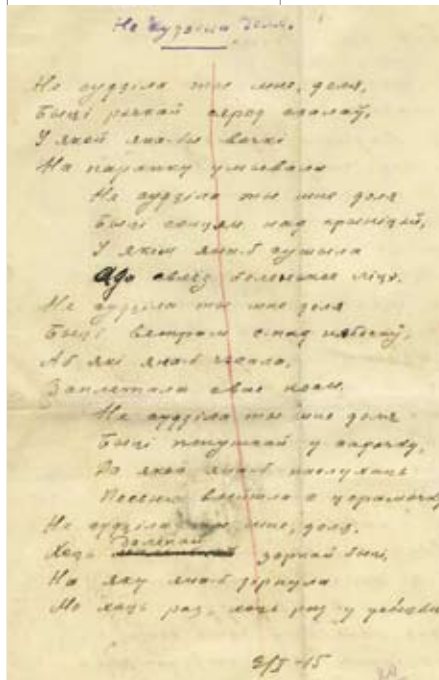
З 1918 года ў творчасці

Я. Купалы пачынаецца новы этап, асветлены зоркай надзей. Паэт стварае цыкл літаратурных шэдэўраў – звыш 50 твораў, у якіх гучыць сацыяльны аптымізм, вера ў адраджэнне Бацькаўшчыны і росквіт беларускага народа. У вершы «Свайму народу» (1918) ён звяртаецца да нацыі з палымным заклікам успомніць велічнае мінулае і паўстаць на абарону Радзімы ад «чужака-дзікуна», несправядлівых падзелаў краю ворагамі, разарвання яго на кавалкі. Воля і шчасце, паводле слоў паэта, – у штодзённай стваральнай працы, праслаўленні Айчыны годнымі справамі і ўчынкамі:

*Паўстань, народ! Для будучыны шчасце
Ты строй, каб пут не строіў больш сусед;
Не дайся ў гэты грозны час прапасці, –
Прапаішчых не пацешыць шчасцем свет.
Сваю магутнасць пакажы ты свету, –
Свой край, сябе ў пашане мець прымусь.
Паўстань, народ! З крыві і слёз кіч гэты...
Цябе чакае Маці-Беларусь! [1, с. 257].*

У вершы «На сход» (1918) Я.Купала адстойвае неабходнасць руху Беларусі па шляху цывілізацыі поруч з іншымі народамі свету. За ўсталяванне сапраўднага народаўладдзя паэт выступае ў вершы «Час!» (1918). Ён прагне, каб беларус, нарэшце, стаў паўнаўладным гаспадаром у сваім доме і на сваёй зямлі, самастойна вырашаў свой лёс.

У класічным вершы «Спадчына» (1918) Я. Купала даказвае сродкамі мастацкага

Аўтограф
Янкі Купалы (верш
«Не судзіла доля»)
3 студзеня 1915 года

слова пільную неабходнасць захавання і памнажэння шматвяковай культурнай спадчыны і духоўных багаццяў беларускага народа.

Інтэлектуальныя і мастацкія пошукі паэт прадоўжыў у драматургіі. Незвычайным аптымізмам і светлай жыццесцвярджалнасцю напоўнена камедыя «Паўлінка» (1912). На старонках п'есы Я. Купала мастацкімі сродкамі выказаў думку аб тым, што Беларусь будзе выратавана каханнем і прыгажосцю, шчырасцю і гуманізмам.

Галоўная гераіня п'есы Паўлінка – сімвал Беларусі, увасабленне яе чароўнай абаяльнасці, працавітасці, мудрасці, кемлівасці, вынаходлівасці і дасціпнасці.

У творы Я. Купала пакеплівае з кансерватыўных сялянскіх звычаяў. Драматург паказвае спрадвечны антаганізм паміж сялянамі і шляхтай. Герой п'есы селянін Пранцысь Пустарэвіч з'едліва кажа: «Ці свінні елі, ці шляхта папасвалася» [1, с. 447]. Праз вобраз Адольфа Быкоўскага аўтар высмейвае малпаванне чужых нормаў і звычаяў, выкрывае псеўдаадукаванасць, імкненне да «шляхетнасці», малакультурнае грэбаванне «мужыцкім».

Жыццёвая філасофія і мудрасць народа, шматвяковы досвед бліскача паказаны праз шырокае выкарыстанне ў дыялогах прыказак і прымавак. Твор напоўнены гратэскам, добрым гумарам, вясельмі жартамі.

Асэнсаванню цывілізацыйнага феномена беларусаў прысвечана п'еса «Тутэйшыя» (1922) – сапраўдны шэдэўр нацыянальнай драматургіі. У гэтым творы Я. Купала акрэсліў гістарычныя перспектывы беларускага народа, раскрыў складаныя працэсы станаўлення нацыянальнай самасвядомасці беларусаў. Драматург смела выкрыў імперскія прэтэнзіі царскай Расіі і панскай Польшчы на тэрыторыю Беларусі, паказаў абсурднасць этналагічнай, палітычнай, лінгвістычнай і гістарычнай аргументацыі заходніх і ўсходніх псеўдавучоных.

Я. Купала яркімі сродкамі драматургіі асвятліў анархію, хісткасць і нетрывалае становішча Беларусі падчас калейдаскапільных змен розных палітычных рэжымаў. На думку пісьменніка, беларускі народ павінен дбаць пра ўласную зямлю, клапаціцца пра ўсеагульны дабрабыт, а не выношваць планаў захопу новых тэрыторый ці шукаць міфічных выхадаў да мора. На правакацыйнае пытанне Усходняга ву-

чонага, ці не хочучь беларусы прабіць сабе куды-небудзь «акошка», станоўчы герой п'есы Янка Здольнік адказвае: «Нам і без мора, пане вучоны, хапае дзе тапіцца, як павее пошасцяй праз усходнія ці заходнія «акошкі» [1, с. 502].

Ён прагне справядлівасці, адраджэння Беларусі, росквіту беларускай нацыі. У прамове да Алёнкі – колішняй вучаніцы, а пазней жонкі – герой агучвае палітычную праграму і жыццёвую філасофію, скіраваную ў будучыню: «Мы павінны растаптаць, зніштожыць даўгавечную ману, якая вучыць, што мы не ёсць мы, што мы нейкае нешта, якое абы накарміў, як быдлё, дык і сыта будзе. Мы павінны душу нашу народную выявіць у сваім «я», у сваёй самабытнасці і смела сягнуць па сваё неадымнае права самім распараджацца гэтым сваім «я» [1, с. 481].

Другі станоўчы персанаж твора – Алёнка, дачка селяніна Гарошкі – вельмі цэльная натура. Яна гатова ажыццяўляць асветніцкую місію. Алёнка схіляецца да думкі, што адукацыя народа – найгалоўнейшая справа: «Вучыцца і навучаць, навучаць і вучыцца. Вось да чаго маё сэрца ляжыць» [1, с. 472].

Сімвалам зрусіфікаванага беларуса выступае камічны персанаж п'есы Мікіта Зносак. Малаадукаваны чалавек, ён гатовы падладкоўвацца пад кожную новую ўладу, заўжды «гандлюе сумленнем і гонарам».

Ён пазбаўлены цвёрдых жыццёвых прынцыпаў, заўсёды хлусіць і прыстаёўваецца, цынічна сцвярджаючы: «Можна мець светагляд адзін, думаць другое, гаварыць трэцяе, а рабіць чацвёртае» [1, с. 483].

Я. Купала – адзін з найбольш яркіх нацыянальных публіцыстаў і інтэлектуалаў ХХ ст., які выступаў па ключавых грамадскіх праблемах. Яго прагрэсіўныя ідэі аказалі моцнае ўздзеянне на развіццё беларускай нацыі. У артыкуле «Вера і нацыянальнасць»

Свята паэзіі ў Купалаўскім мемарыяльным запаведніку «Вязынка»

(1914) пісьменнік-публіцыст гнеўна асудзіў распальванне рэлігійнай варажнечы і штучны падзел адзінага беларускага народа паводле канфесіянальнай прыкметы.

Ён вылучыў на першае месца ідэю фарміравання палітычнай нацыі, грамадзянскай супольнасці, з'яднанай агульнымі палітычнымі і эканамічнымі інтарэсамі, агітаваў за выхаванне «чалавека-грамадзяніна сваёй бацькаўшчыны», бачыў вялікую мэту ў тым, каб «спольна і згодна працаваць над адраджэннем сваёй вялікай старонкі, здабываць для сябе лепшую долю...» [1, с. 549].

У артыкуле «Справа незалежнасці Беларусі за мінулы год» (1920) Я. Купала паказаў рэальнае палітычнае стаўленне польскіх шавіністаў і расійскіх імперыялістаў да ўзнаўлення незалежнасці Беларусі. Публіцыст прывёў шматлікія прыклады і факты, як агрэсіўныя суседзі на справе перашкаджалі духоўна-культурнай працы, накіраванай на ўздым беларускага народа, хоць у іх адозвах і маніфестах дэмагагічна дэклараваліся свабода і незалежнасць нацый.

Як бачна, у творах Я. Купалы дамінавала тэма сялянскай працы, матыў няшчаснай долі працоўнага аратэга, якога праз усё жыццё суправаджаў гора, пакуты, слёзы. Пісьменнік верыў у надыход светлай часіны для беларускага народа і адраджэнне Радзімы-маці.

Я. Купала віртуозна валодаў багатай жанравай палітрай літаратуры. У яго творах імкліва струменіць жывая народная мова, скрозь зіхацяць яркія словы, прыказкі і прымаўкі, параўнанні і метафары. Яны насычаны шматзначнымі алегорыямі і сімваламі, у аснове якіх глыбінныя нацыянальныя архетыпы.

Творчасці паэта ўласціва ідэйная цэльнасць, сацыяльная і духоўная скіраванасць на глыбінныя грамадскія зрухі і маштабныя сацыяльныя перамены, нацыянальнае адраджэнне беларускага народа, эканамічны росквіт, адбудову і развіццё беларускай дзяржаўнасці. ─

ЛІТАРАТУРА

1. Купала, Я. Выбраныя творы / Я. Купала. – Мн.: Беларускі кнігазбор, 2002. – 640 с.
2. Купала, Я. Поўны збор твораў у 9 т. / Я. Купала. – Мн.: Мастацкая літаратура, 1995–2003.

Коршунов, Г.П. Место и роль социальной мифологии в структуре массового сознания / Г.П. Коршунов. – Мн.: Беларус. навука, 2009. – 208 с. ISBN 978-985-08-1069-4.

Как зарождаецца сацыяльная мифология и чем она является на сегодняшний день? Можно ли изучать ее социологическими методами? Кто может создавать знание о мифе? И возможно ли вообще знание о мифологии, которая одновременна и реальна, и иллюзорна?

В книге утверждается, что социальная мифология сегодня не только сохраняется на обыденном уровне социального бытия, но и активно продуцируется как повседневностью, так и средствами массовой информации. Автор подчеркивает, что особенности функционирования массового сознания невозможно изучить и проанализировать в полном объеме без учета места и роли в нем мифологической составляющей, то есть социальной мифологии.

Большинство современных ученых анализируют актуальную мифологию с философских, культурологических или политологических позиций, изучая аспекты социальной, политической, культурной мифологии современных обществ с упором на развенчание мифов. Но в данной монографии акцентируется внимание на новом ракурсе проблемы. «Белым пятном» в исследовании мифов остается потенциальная возможность использования мифологии для укрепления социального порядка и консолидации общества. Предлагаемая в книге оригинальная концепция социальной мифологии не является исключительно теоретическим построением, а может эффективно применяться в прикладных исследованиях массового характера.

Одна из глав монографии посвящена непосредственно практике мифологических исследований. Апробация предложенной методики осуществлялась на базе ряда эмпирических социологических исследований, проведенных автором и с его участием в течение 2003–2005 годов в рамках нескольких исследовательских проектов Института социологии НАН Беларуси, один из них – «Идеологические ценности и установки современной белорусской молодежи».

